

Den sidste belejring af Gottorp slot

Minder om de blodige martsdage 1920

Af *Heinrich Hoffmann*, Slesvig.

I året 1920 var der endnu ikke noget, der hed private radiomodtagere. Borgerne i Slesvig by var derfor ikke så lidt overraskede, da de tidlig om morgenen den 13. marts 1920 ved hjælp af rigsværnspatrujler, plakater og transparenter fik at vide, at der var erklæret belejringstilstand i Slesvig, og at en vis Herr *Kapp*,¹⁾ tidligere Generallandschaftsdirektor i Østpreussen, sammen med den berygtede general *Lüttwitz*²⁾ havde tilrevet sig regeringsmagten i Berlin.

At derimod det Almindelige Tyske Fagforeningsforbund havde erklæret generalstrejke, og at den lovlige regering Ebert-Scheidemann-Noske havde taget sæde i Stuttgart, var endnu ikke bekendt, da min far, der kom fra kgl. svensk vicekonsul H. C. Hansen, kom ind til mig, der sad ved morgenmaden. Far rådede mig til at blive hjemme. Min pligtfølelse og mit unge blod drev mig dog på arbejde. Jeg havde mit arbejde i en tilbygning til den tidligere Moltkekaserne, hvor også Versorgungsamt³⁾ havde til huse.

På vejen derhen var det påfaldende, så tomme gaderne var, og de få mennesker, der færdedes på dem, havde et mærkeligt forvirret udseende. På alle hjørner, plakatsøjler og plankeværker råbte store bogstaver *belejringstilstand*. Dernæst stod der ved en hel række punkter:

» er forbudt!«

Og for overtrædelse af forbudene var truslen:

»Henrettes ved skydning!«

Hvor alvorlig denne meddelelse var ment, kunne man ikke alene se af den brutale måde, de sværthævbnede rigsværnsoldater behandlede fredelige borgere på, som her og der havde

fundet sammen til en samtale om forholdene, men også de hyp-pige skarpe skud, som efter mørkets frembrud pøb gennem Slesvigs gader, talte deres tydelige sprog. Således blev der også skudt på vor nabo Fiete Kruse, da han havde været inde og snakke med min far og havde glemt tiden og nu hurtigt smuttede over Langestrasse til sit hus. Til alt held blev han ikke ramt selv, men hullet efter kuglen i husdøren og den flænge, som det richotterende projektil rev i døren til værkstedet, mindede endnu i mange år om den oprivende begivenhed.

Natten til den 13. marts havde kommandøren af rytterregiment 14^a) — hvis to eskadroner lå på Gottorp, mens de andre eskadroner var garnisoneret i Parchim — major *von Lat-torff* sluttet sig til Kapp-putschet, rådet dertil af sin adjutant premierløjtnant *Müller*. Dernæst havde han erklæret belejrings-tilstand i Slesvig og ladet de vigtigste bygninger i byen besatte af små, men sværtbevæbnede militærgrupper. Disse grupper blev kommanderet af underofficerer og vagtmestre, som for det meste var gift og boede ude i byen, og som var knyttet til borgerne ved familie- og venskabsbånd. Kun hovedposthuset i Lollfuss var besat af en stærkere militærvagt under kommando af en ung officer.

Men rådhuset blev ikke besat af militæret. Grunden hertil var, at den daværende borgmester dr. *Behrens* indtog en fuldtud korrekt holdning. Han, der ellers var en konservativ indstillet mand, vedblev at være loyal over for den lovlige rigsregering, fordømte Kapp-putschet, og idet han påberåbte sig sin egen politimyndighed, nægtede han at modtage nogen som helst militær besættelse af rådhuset. Ikke nok med det. Han forsøgte vedblivende ved telefonsamtaler og personlige samtaler med herrerne på Gottorp at bremse det militære eventyr. Desværre var hans bestræbelser uden resultat.

På den måde var der to udøvende myndigheder i byen: på Gottorp slot de militære kupmagere og i rådhuset byrådens, magistratens og borgmesterens civile myndighed. Det overvejende flertal af befolkningen stod bag den civile øvrighed og havde kun afsky for kupmagernes eventyr.

Men der var dog visse reaktionære kræfter i byen, som fulgte

opråbet om at danne et foreløbigt korps af frivillige, der blev iklædt og udrustet på Gottorp. Det var dels forhenværende officerer, dels unge, forførte sønner af velhavende borgere og gymnasiaster. Men da det blev alvor, kom deres koner og mødre, og vridende deres hænder tryglede de aktionsudvalget om at lade være at skyde på Gottorp slot.

Men så vidt kom man ganske vist først to dage senere.

I begyndelsen syntes jeg, som det unge, politisk fuldstændigt uerfarne menneske jeg var, at tingene var yderst forvirrede. Min foresatte, en tidligere torpedo-overløjtnant, overgav mig kontoret og gjorde det klogeste, som han kunne gøre i hans stilling: han gik ikke til det frivillige korps på Gottorp, men kørte til sin hønsefarm ved Ulsnæs.

Da jeg hørte, at personalet på Versorgungsamt ville holde et møde, gik jeg, der først fornylig var blevet medlem af funktionærernes centralforbund, også derhen. Der herskede en lidenskabelig kampstemning mod Kapp-folkene. Stemningen blev endnu mere ophidset, da chefen for Versorgungsamt, den forhenværende major *von Massow*, prøvede på at få funktionærerne til at holde sig i ro og genoptage arbejdet. Den ellers ret vellidte gamle herre måtte nødtvungent forlade lokalet og gå hjem. Funktionærrådet, som så vidt jeg kan huske bestod af *Hans Kall*, *Hermann Trauelsen*, *Heinz Thode*, *Willi Desler* og andre, foreslog, at man skulle slutte sig til generalstrejken. Det blev da også enstemmigt vedtaget. Selvfølgelig lukkede jeg også mit kontor og prøvede på at få nye efterretninger i byen.

Selv om det var forbudt under dødsstraf, fandt der dog samme dags aften et meget stærkt besøgt arbejdermøde sted i et af de store halmlagerskure på Stadtfeld. Efter at have hørt om det ved et rygte, løb jeg hurtigt derhen og nåede lige at høre taleren, der var ilet til fra Flensborg, lidenskabeligt opfordre forsamlingen til ikke at lade det være godt med generalstrejken, men at danne et væbnet arbejderværn. *Karl Meitmann*, som et langvarigt venskab snart skulle knytte mig sammen med, høstede stormende bifald for sine ord, der også ruskede mig op til det inderste. At det ikke skulle blive ved hans ord alene, viste sig allerede næste dag.

Mens styrelsesmedlemmerne i de dengang bestående arbejderpartier og de frie fagforeninger i tilslutning til dette møde blev enige om at danne et aktionsudvalg under ledelse af de frie fagforeningers sammenslutning, og dette aktionsudvalg var til stædighed samlet, idet det dog hele tiden skiftede opholdssted, for at træffe de nødvendige forholdsregler for at organisere arbejderværnet, havde major von Lattorff ladet bringe 50 geværer og karabiner til Holmen.⁵⁾ De var blevet fordelt til de fiskere, der var medlemmer af Marineforeningen. Man foregav, at de med disse våben skulle beskytte deres net mod ødelæggelse fra »røde elementer«s side. Det erklærede i hvert fald sidenhen medlem af byrådet *Möller-Leus* og *Reincke-Pati*.

Men det gik helt anderledes, end herrerne på slottet havde tænkt sig. Beslutsomme arbejdere i grupper på 3 til 5 mand trængte i nattens mulm og mørke under ledelse af pålidelige fagforeningsfolk som f. eks. *Johannes Weiss*, *Christian Hinrichsen*, *Johann Büll*, *Eduard Petersen*, *Hans Mumm*, *Oskar Vollertsen*, *Heinrich Koch* og andre, ind i husene til de fiskere, om hvem man vidste, at de havde fået våben og ammunition. Ganske vist betød det til at begynde med en ikke helt lille forskrækkelse for fiskerne og deres koner og børn. Men de lod sig dog snart med nogle rolige ord overbevise om, at man havde haft i sinde at misbruge dem til skændige formål. Uden modstand, ja i flere tilfælde endog glade over at blive af med »skyderen« udleverede fiskerne geværer og ammunition til arbejderne. Tidlig om morgenen kunne 50 mand af det nye arbejderværn blive udrustet.

Således tilspidsedes tingene betænkeligt den 14. marts allerede om morgenen.

Borgmesteren og flere magistratsmedlemmer forsøgte i hast at mægle og forhindre blodsudgydelse. Dog strandede alle anstrengelser på officerernes bornerte holdning. I deres hovmod afviste de enhver indblanding i deres befalingsmyndighed.

Den meget afholdte fhv. chefredaktør ved »Kieler Volks-Zeitung«, *Eduard Adler*, som dengang var rigsregeringens befuldmægtigede repræsentant hos regeringspræsidenten i Slesvig og senere blev Landrat i Egernførde, havde heller ikke held med sig ved et forsøg, han foretog sammen med magistratsmedlemmerne

August Hirschelmann og *Franz Grell*. De prøvede at komme ind i slottet som parlamentærer for at prøve på at overbevise officererne om det forkerte i deres handlemåde og eventuelt at virke oplysende på underofficerer og mandskab. Forsøget mislykkedes. Alle tre blev holdt tilbage som gidsler og var nu i stadig livsfare.

Nu begyndte de opbragte arbejdere i bevæbnede grupper at gå løs på de militærenheder, der var fordelt rundt om i byen.

Takket være de gamle fagforeningsformænds besindighed kom det ingen steder til alvorlige sammenstød. Vagtmestrene og underofficererne var alle folk med krigserfaring, og efter nogle få forklarende ord indså de, at de havde adlydt forkerte befalinger, og at de måtte holde den ed, de havde svoret den lovlige rigsregering. Desuden kendte de for det meste personlig fagforeningsformændene og vidste, at de havde at gøre med rolige, respektable og fredsommelige borgere. De var derfor himmelhenrykte over, at der ikke truede dem og deres familier noget ondt, hvis de bare ville udlevere våbnene. Fri afmarch til Gottorp tilstod man dem storsindet. Det kunne man gøre med roligt sind, fordi de allerbedst vilde virke oplysende på deres kammerater på slottet.

Kun ved »Schleswiger Nachrichten« og ved hovedposthuset kom det til mindre sammenstød.

Ved »Schleswiger Nachrichten« var det ikke soldaterne, men chefredaktøren, *Bödewadt*, med en sørgelig berømmelse som chauvinist, som fremkaldte affæren. Da han opdagede, at soldaterne sympatiserede med arbejderne, kastede han en håndgranat ud af gavlvinduet og ned på gaden. Heldigvis forårsagede den kun skade på forskellige ting i Baars og Classens udstillingsvinduer. *Bödewadt* fik så travlt med at forsvinde gennem Laghaven og Alléen.

På hovedposthuset var der en stærkere militærgruppe under ledelse af en ung officer. Vildledt af falsk æresfølelse ville han på ingen måde udlevere sin sabel og pistol til en jævn arbejder eller civilist. Just i det øjeblik, da situationen blev kritisk og da man kunne vente, at håndgranater og maskingeværild hvert øjeblik kunne blive rettet mod menneskemængden, kom ganske tilfældigt den gamle gendarm-overvagtimester *Engelmann* forbi.

Efter at han med få ord var sat ind i situationen, var han straks villig til at forhandle med den unge løjtnant. Og hvad fik vi så at se: det varede ikke et minut, så overgav løjtnanten sabel og pistol til den gamle hr. Engelmann, som hvert barn i byen kendte. Så drog også han med sin afvæbnede trop til Gottorp slot.

I mellemtiden var rigsværnssoldaterne ved amtsrettens bygning og ved proviantkontoret på Hesterberg blevet afvæbnet hurtigt og gnidningsløst. Da jeg kom fra posthuset og »Schleswiger Nachrichten« og skyndte mig op ad Moltkestrasse, kom kammeraterne allerede med deres »sejrstrofæer« fra amtsretten⁶⁾ og proviantkontoret og gik nu til aktionsudvalget, som allerede ganske officielt havde permanent møde i danselokalet »Hohenzollern«. ⁷⁾

Her kunne man fastslå, at arbejderværnet allerede nu rådede over mere end hundrede geværer og karabiner og endvidere over fem lette maskingeværer LMG 08/15.⁸⁾ Men til at begynde med var der ingen, der forstod at behandle et let maskingevær. Selv om jeg først fornylig var kommet hjem fra fangenskabet som invalid og udskrevet fra det hjemlige lazaret, besluttede jeg uden videre at stille mit kendskab til dette våben, som jeg havde erhvervet i Flensborg og anvendt på vestfronten, til arbejderværnets rådighed.

I gartner Lembkes have indskød jeg maskingeværet. Lidt efter lidt dukkede der flere medlemmer af arbejderværnet op, der forstod at omgås disse tingester. Meitmann viste megen omtanke, da han inddelte geværgrupperne og bestemte, hvor de skulle sættes ind: 3 lette maskingeværer ved regeringsbygningen⁹⁾ og 2 lette maskingeværer ved Neuwerk.¹⁰⁾ Dertil kom et tilsvarende antal infanterigrupper. Desuden blev der sendt bevæbnede grupper til udfaldsvejene mod Flensborg, Husum, Rendsborg og Egernførde og også til vejen Kappel-Satrup. Dermed var Gottorp slot isoleret.

De militære herrer på Gottorp slot var ved egen skyld og egen svigten blevet deres egne fanger. Da slottet ligger midt i borgsøen og borggraven, havde de kun meget lange og meget smalle udfaldsveje at råde over, en mod nord til Neuwerk og en mod syd

til regeringsbygningen. De kunne med lethed bestryges med maskingevær- og skytteild, så at det var umuligt at komme igennem.

Det var altså ikke mærkeligt, at herrerne på slottet blev nervøse. I stedet for at gå ind på borgmesterens stadigt gentagne bestræbelser på at skabe en forståelse, åbnede de fra tid til anden en uregelmæssig ild fra slottets vinduer. Derved blev en arbejder, der fredeligt og uden at tage del i kampen kom gående ad Flensborggade, dræbt den 14. marts ved middagstid ved et skud i hovedet. Det var læderarbejder *Fabian*, den eneste døde, som Slesvigs arbejdere mistede i disse kampe.

Arbejderværnet måtte naturligvis omgås meget sparsommeligt med ammunitionen. Derfor blev der kun skudt ganske sjældent. Således blev der næppe brugt mere end to patronbælter pr. maskingevær i den maskingeværgruppe, der blev ført af kleinsmedemester Conrad Jens, og som jeg hørte til. Ganske vist lå vi ved skydebanerne og ved Neuwerk, altså på slottets bagside, og vi skulle blot sørge for, at et udfald til denne side mod Wind-Allee ikke kunne lykkes. Det blev helt anderledes for de kammerater, der lå ved Kanonen-Denkmal¹¹⁾ og i regeringsbygningens vinduer.

Hvad der var helt utrolig og det rene militære idioti, det udspilledes for øjnene af de forfærdede borgere. Premierløjtnant *Müller* havde fået sin major til at give ordre til at bryde ud. Mellem kl. to og tre begyndte maskingeværer og geværer at skyde fra mange af slottets vinduer. I samme øjeblik blev slottets brede port åbnet, og ud af den strømmede svært bevæbnede soldater og frivillige. Som ved eksercerøvelse udviklede de en skyttelinje på den tallerkenformede, flade eksercerplads, hvorefter de i spring begyndte at arbejde sig frem mod broen og vejen over dæmningen. Sjældent eller aldrig har maskingeværskytter haft et mål og et skudfelt så godt som denne eftermiddag. Blot få salver af de tre maskingeværer, der skød krydsild, var tilstrækkeligt til at drukne dette udfald i blod.¹²⁾ Hurtigere end de var kommet, forsvandt de uskadte igen i slottet. Men på eksercerpladsen og på dæmningen helt hen til jernbaneskinneerne lå der syv lig og mange, mange sårede. Blandt dem var der mange

*Kanonmindesmærket,
nedbrudt til omsmelting
i 1941.*

sønner af vor snævrere hjemstavn. Særlig husker jeg sønnen af en bagermester i Bøgelund i Angel, som havde overlevet 1. verdenskrig som underofficer og nu fandt døden her. Med hans broder havde jeg haft godt kammeratskab på vestfronten i 1918. Senere hørte han til de mest aktive medlemmer af Rigsforbundet for Krigsinvalidler, og vi vedblev at være venner. Så slyngede er skæbnens tråde ofte blandt mennesker.

Efter denne korte, men heftige og blodige kamp var forholdene i Slesvig klare: Kapp-folkene var indesluttet og isoleret på Gottorp slot — men arbejderværnet var i militær henseende endnu for svagt til at kunne trænge ind i slottet, der var forvandlet til fæstning. Men i byen var belejringstilstanden gået fuldstændig i opløsning. Borgerne kunne igen passe deres fredelige arbejde, gå sig en tur om aftenen uden at sætte livet i vove og sove roligt i deres senge.

Aktionsudvalget bestod af formanden for fagforenings-sammenlutningen *Karl Kolar* og af formændene for de to arbejderpartier, *Gustav Altendorf* og *Emil Brotkorb* fra flertalssocialisterne og

Emil Petersen og Johannes Weiss fra de uafhængige socialdemokrater. Det havde i mellemtiden sendt kurerer til aktionsudvalgene i nabobyerne. Dyb bekymring forårsagede de uklare forhold i Kiel. Her kæmpedes der hårdt med de sværtbevæbnede bander fra brigaderne Löwenfeld-Levetzow og andre marineenheder. Først stormen på marinearsenalet under ledelse af professor *Hermsberg*, som foruden håndvåben også skaffede arbejdersværnet kanoner og ammunition, ændrede situationen til fordel for arbejdersværnet. Langsomt, men sikkert blev brigaderne trængt ud af bykærnen til højbroen ved Levensau.

Men dermed opstod der den fare, at brigaderne Löwenfeld-Levetzow kunne forene sig med marineenheder i Egernefærde og marsjere til Slesvig og undsætte Slesvig-garnisonen. Det var derfor bydende nødvendigt, at ile arbejderne i Egernefærde til hjælp og hurtigere at gøre en ende på kvalerne med de indesluttede på Gottorp. Derfor blev der sendt kurerer til Rendsborg og Husum for at bede om hjælp derfra. Den blev også ydet omgående.

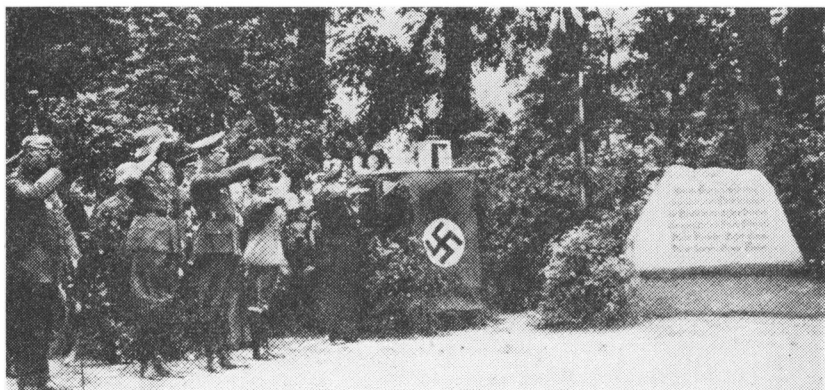
I løbet af de tidlige morgentimer den 15. marts kom der først med jernbanen¹³⁾ fra Rendsborg to 10,5 cm felthaubitzer og snart efter to 7,5 cm feltkanoner fra Husum på lastvogne. De stammede fra minesøgerbåde. Dette skyts blev bragt i stilling ved Annettenhö¹⁴ og på højderne ved vejen til Store Danevirke vest for Kolonnevejen.

De tapre drenge fra Rendsborg og Husum brændte af iver efter at lade kanonerne gab spy ild og fordærv over Gottorp slot. Men alle slesvigere gruede for slottets skæbne. Det var dog deres blys vartegn, som ofte var truet af ildsvåde.

På aktionsudvalgets anmodning telefonerede borgmesteren følgende ultimatum til major Lattorff:

»Hvis ikke den hvide fane vajer over Gottorp slot som tegn på kapitulation inden kl. 12 middag, vil bombardementet begynde kl. 12,01 og vedvare, til slottet er ødelagt til grunden.«

I dag kan man tænke over dette ultimatum, hvad man vil, men som landet lå dengang, var det tvingende nødvendigt. Og det

Fra afsløringen af mindestenen for Kapp-folkene den 26. juli 1936.

så meget mere, som nogle vovehalse om natten havde forsøgt at overrumple vagten ved slotsbroen for at trænge ind i slottet og oplyse underofficerer og soldater om det meningsløse og formålsløse i deres handlemaade. Men forsøget mislykkedes.

I dette overrumplingsforsøg deltog så vidt jeg husker: Karl Meitmann, Hermann Brennecke, Hans Mumm, Heinrich Koch, Oskar Philippsen og Johannes Vollertsen. Det slog fejl, fordi det lykkedes den ene af de to vagtposter at gøre sig fri af grebet og affyre et skud, så at vagten og slottets besætning blev alarmeret og skød vildt ud i natten. Alligevel lykkedes det alle deltagere at komme tilbage til regeringsbygningen i uskadt stand.

Mens man på slottet drøftede det modtagne ultimatum, og de frivilliges mødre, vridende deres hænder, kom og tiggede og bad aktionsudvalget om endelig ikke at skyde, indtraf fra Flensborg rigsværnsgeneralen *von Hammerstein*. Som rådgivende for den allierede kommission, der skulle gennemføre folkeafstemningen i Sønderjylland,¹⁵⁾ havde han ganske vist ganske andre opgaver, men optrådte nu som den lovlige rigsregerings repræsentant og forsøgte at mægle i konflikten. Efter at han havde forhandlet med borgmesteren og telefoneret med majoren på slottet, begav han sig sammen med Karl Meitmann og magistratsmedlem Emil Brodkorb ind i slottet.

Fuld af bange anelser samlede der sig i Schleistrasse bag ved Schleihalle og i anlæggene foran regeringsbygningen en stor menneskemængde. Det store spørgsmål var: Vil det lykkes at komme til en forståelse, eller vil der blive skudt? Da — nøjagtig 2 minutter i 12 — glider et stort hvidt flag op ad flagstangen på klokketårnet på Gottorp slot. Det flagrer og svulmer let i solen og martsvinden. Et suk af lettelse fornemmes fra mange tusind læber. Utilfredse er kun vore venner fra Husum og Rendsborg; de unge vrede mænd vilde alt for gerne lade det knalde . . .

Nu kommer der fra slottet et tog, der tier under marsjen. Det er officererne, som ført af general Hammerstein, Karl Meitmann og magistratsmedlemmerne bliver bragt til Flenkers Hotel ved dæmningen. De var kun en hårsbredde fra at blive lynchet af den ophidsede mængde. Der fløj allerede sten i luften. Det ville være kommet til et slemt blodbad, hvis det ikke var lykkedes Karl Meitmann at skabe sig autoritet med sin løftede pistol. At han i dette skæbnesvangre sekund kunne bevare herredømmet over sine egne nerver, er skyld i, at menneskemængden veg tilbage, og ham skyldtes det, at officererne slap fra det med livet og ind i hotellet, og derfor udeblev den rasende og dødbringende maskingeværid fra slottets vinduer, som uvægerlig var kommet, hvis mængden havde gjort officererne mén.

Officererne, som var skyld i de faldnes og såredes blod og men-svorne over for rigsregeringen, blev indespærret i kartoffel- og kulkælderen i Flenkers hotel. Medlemmer af arbejderværnet overtog bevogtningen. Herved kom det til en hændelse, der ikke er fri for komik.

Meitmann havde befalet vagten ikke at slippe dem ud, før han gav befaling til det. Men da han måtte tage til Egernførde og Gettorf med general Hammerstein og hjalp med at afvæbne Löwenfeld-brigaden og organisere dens transport til Lockstedter Lager¹⁶), kom han først til Slesvig tre dage senere. Han blev ikke så lidt forfærdet, da løjtnant Täuber med gråd i stemmen spurgte, om det da var meningen, at de alle skulle dø af sult! Udspurgt af Meitmann svarede vagtkommandøren: »Du har befalet os at passe på dem. Det har vi gjort. Du har ikke befalet os at give dem mad. Altså har vi ikke gjort det!« Tre dage og tre nætter

havde de fordom så feudale rytterofficerer måttet tilbringe i den mørke kælder, uden mad og drikke og uden mulighed for at forrette deres nødtørft på passende måde! Og det blot fordi arbejderværnets mænd tog den een gang givne ordre fra deres selvvalgte foresatte så alvorligt. Nå, Meitmann sørgede for, at de hurtigst muligt fik mad på egen regning og bagefter kunne dampe af til Hamborg. De takkede ham for det på forskellig vis. I anledning af et møde af gamle husarer, bøjede de sig hilsende for ham, da han foran min fars hus så dem marsjere forbi, og i 1933 — — — — lod de ham kaste i koncentrationslejr!

Vagtmestre, underofficerer og mandskab fra de to eskadroner erkendte i løbet af et oplysende møde deres fejltagelse og sluttede sig frivilligt til arbejderværnet. Sammen med det begyndte de at marsjere mod Egernførde og indtog endnu sent om aftenen den samme dag en natstilling sikret ved forposter ved stranden ved Østersøen ved Altenhof. Men først var marineterpedoforsøgsstationen blevet tvunget til at overgive sig uden kamp.

Efter at brigaderne Löwenfeld-Levetzow og deres hjælpetropper af frivillige og marinemaskinbygningselever blev klemt som af en knibtang fra Rendsborg-Kiel og Slesvig-Egernførde, indså deres førere det håbløse i deres færd. Åbenbart var de glade over at komme ud af deres pinlige situation ved general Hammersteins mellemkomst på en måde, der var fordelagtig for dem. Imidlertid var det også blevet kendt, at de enigt handlende arbejderes generalstrejke og væbnede aktion havde nedkæmpet kuppet i Berlin, Hamburg, Leipzig og andre storbyer såvel som i Ruhr. Kapp og Lüttwitz forsvandt fra Berlin. Den legale rigsregering overtog igen hele regeringsmagten. Derfor var »Löwenfelderne« og »Levetzowerne« glade for at blive afvæbnet og puttet i Lockstedter Lager. Dengang kunde man ikke ane, at de skulde vende tilbage under Hitler-nazismen værre end de var begyndt.

De to eskadroner vendte tilbage til Gottorp slot, og medlemmerne af arbejderværnet kom tilbage til Slesvig til deres familier og arbejdspladser. Aktionsudvalget opløste sig. Våbnene blev efter ordre fra daværende rigsværnsminister Noske¹⁷) afleveret mod en dusør på 100 RM, henholdsvis 500 RM. Kun få beholdt våbnene og gemte dem for lignende eventuelt påkommende tilfælde.

Ved forræderi opdagede kriminalpolitiet først i slutningen af 1924 to maskingeværer, som jeg havde skjult, først i min fars hus, senere hos »Vater Schäfer« i Gråkloster. Kriminalkommisær *Krüger*, som tog sit eget liv, da Hitler kom til magten, undlod dog at begynde nogen straffesag.

Dermed er fortællingen om den sidste kamp om Gottorp slot forbi. Jeg skrev den ned, fordi sådanne hændelser som dagene fra den 13. til den 20. marts 1920 hører til betydningsfulde sider af Slesvig bys historie. Om byen og om slottet har der i århundredernes løb raset mange kampe. Der er også flydt alt for meget broderblod i disse krige og kampe. I ingen anden kamp om Gottorp slot har slesvigborgernes bedste dyder udmærket sig som i kampen mod Kapp-kuppets mænd: troskab mod den regering, der retmæssigt var udgået af valgene til nationalforsamlingen i 1919, magt mod magt for at sikre demokratiske rettigheder, for frihed og fred! Derfor er den sidste kamp om Gottorp slot i marts 1920 et hædersminde i Slesvig bys historie, især for dens arbejderklasse.

NOTER

1) Kapp, Wolfgang. 1858—1922. Død i varetægtsfængslet.

2) Lüttwitz, Walther von. 1859. Fra 1919 kommanderede han alle tropper i riget.

3) Første forvaltningsinstans for militære pensioner, krigsinvalidere, krigsenkerente o. lign.

4) Rytterregiment 14, oprettet 1920 med 5 eskadroner, 1 fra hvert af de tidligere dragonregimenter 13, 17 og 18, mens de to Slesvig-eskadroner stammede fra husarregimenterne 15 og 16.

5) Om Holmen se: SØNDERJYSK MÅNEDSSKRIFT 1957, s. 118 ff. Kun første led af de anførte navne er virkelige personnavne. Tilføjeisen efter bindestregen er arvelige øgenavne, der til daglig træder fuldstændig i stedet for de borgerlige navne.

6) Amtsretten, Scheeles palæ. Se: SØNDERJYSK MÅNEDSSKRIFT 1957, s. 114.

7) Hohenzollern, endnu eksisterende restaurant og forsamlingshus på hjørnet af Moltkestrasse og Schubustrasse.

8) LMG 08/15, let maskingevær, model 1908, forbedret 1915. I 2. verdenskrig bliver udtrykket 08/15 synonymt med »Kommiss« og »Baras« og betyder alt ubehageligt ved militærtjenesten, jfr. Kirsts roman »Nul-otte-femten«.

9) Regeringsbygningen, »Den røde elefant«, opført 1879 i preussisk

renæssance som sæde for provinsialregeringen for den prøjsiske provins Schleswig-Holstein og de skiftende overpræsidenter, bl. a. v. *Köller*. Taggesimsen var kronet af gruelige ørne og Hohenzollernes valgsprog: »Suum quique«, der betyder »Hver sit«. Tidens tand og indtrængende regn nødte til fjernelse af begge prydelser i 1951.

Da man anbragte maskingeværet i et kontor i den nordlige fløj nærmest Gottorp, tog man meget lidt hensyn til akterne. De blev brugt i stabler som værn mod Kapp-kugler. Lange tider derefter blev reklamationer af forlangte oplysninger fra andre kontorer besvaret med en trykt formular: »Som følge af urolighederne i den sidste tid er akterne kommet i uorden. De bedes have tålmodighed. De vil senere få svar på Deres henvendelse.«

¹⁰⁾ Neuwerk. Rester af Gottorp-hertugernes pragtfulde barokhave med tempel og kaskader. Nord for slottet.

¹¹⁾ Kanonen-Denkmal var dannet af svære franske fæstningskanoner fra Metz, erobret i 1870—71, opstillet 1890 umiddelbart nord for regeringsbygningen, hvor Gottorp-dæmningen støder til Gottorperstrasse (hovedvej 76). Ifølge magistratsbeslutning kom kanonerne i smeltdiglen under krigen (1941) sammen med Bismarck fra Rådhuset.

¹²⁾ På det sted, hvor Kapp-folkene løb sig til døde i maskingeværild, rejste nazisterne en mindesten for deres faldne forløbere. Den blev afsløret 26. juli 1936. Rejst til ære for oprørere mod den lovlige regering og med indskriften »(sie) starben in soldatischer Pflichterfüllung für Deutschland« er den enestående i verden, dog mest ved ikke at være sløffet endnu.

Den officielle regimentshistorie, August Reimers: *Das Husaren-Regiment Kaiser Franz Joseph . . . Nr. 16, 1937*, fremstiller udfaldet som foretaget af en lille gruppe. I betragtning af at det skete ved højlys dag, er denne fremstilling i sig selv usandsynlig, og adskillige troværdige nulevende Slesvig-borgere, der var øjenvidner, beretter overensstemmende med Heinrich Hoffmanns fortælling, at der var tale om et udbrudsforsøg af garnisonens hovedmasse.

¹³⁾ Jernbanefolkenes andel var meget væsentlig. Den beskrives udførligt af Hermann Clausen i hans erindringer (manuskript).

¹⁴⁾ Annettenhöh, villa på vejen fra Slesvig til Husby, skueplads for vilde håndgemæng i påskeslaget 1848.

¹⁵⁾ Afstemningen i 2. zone fandt sted den 14. marts 1920. *) Om en interessant sammenhæng mellem de to begivenheder se Schmidt-Vodder: *Von Wodder nach Kopenhagen*. 1951 s. 78 ff.

¹⁶⁾ Lockstedter Lager mellem Itzehoe og Wrist. Besøges aldrig af tidligere tyske soldater, mens finner valfarter hertil, fordi Mannerheims korps blev opstillet her i 1918.

¹⁷⁾ Noske har selv beskrevet Kapp-kuppets historie i: *Von Kiel bis Kapp*, 1920.